

SİVAS KARGIN HALAYININ SEMAHLARLA BENZER VE FARKLI YÖNLERİ*

Similarities and Differences Between Sivas Kargin Halay and Semahs

Sevim COŞKUN**

Öz

Bu makale Sivas semah ve halaylarının karşılaştırılmasını konu almıştır. Daha önce ayrı olarak Semahlar ve Halaylar konusunda araştırmalar yapılmış ise de Sivas Semah ve halaylarının karşılaştırılması ve Kargin Halayı Örneği konusu ilk defa detaylı olarak çeşitli kaynaklardan da faydalanılarak incelenmiştir. Konuyla ilgili olarak Kargin Halayı ele alınmıştır. Makalede öncelikle halay konusunda bilgi verilmiş ve Sivas halaylarından örneklerle halayların müzikal yapıları anlatılmıştır. Birlik, beraberlik, yardımlaşma gibi toplu hareket anlamına gelen halay, davul – zurna eşliğinde oynanmaktadır. Oyuncu sayısı en az üç kişiden başlar 5-6 kişi veya 8-10 kişi olabilir. Halaylar, tek bölümlü iki bölümlü, üç bölümlü ve dört bölümlü olmak üzere dört şekilde görülür. Tek bölümlü halaylar, hızlıdır. İki bölümlü halaylarda birinci bölüm “Ağırlama”, ikinci bölüm “Hoplatma”, “Sıktırma”, “Yürütme” adlarını alır. Üç bölümlü halaylarda üç farklı ritim vardır. “Ağırlama” ile başlar, “Yürütme” devam eder, “Hoplatma” ile sona erer. Dört bölümlü halaylarda “Ağırlama” ile başlar, “Yanlama”ya geçer, “Yeldirme” ile devam eder ve “Hoplatma” ile sona erer. Semahlar Alevi ve Bektaşî topluluklarınınca müzik eşliğinde yapılan dini bir tür törendir. Kapalı mekânda “cem” denilen ortamda yapılır. Bağlama eşliğinde dönülür. Kıyafet olarak temiz günlük halk giysileri kullanılır. 3-5-7-9-12 kişi sayısı ile oynanır. Bu sayılar Alevilerde önemlidir. Semahlarda da bölümler vardır. İki bölümlü semahlarda “Ağırlama” ve “Yeldirme” bölümleri olmak üzere iki bölümden oluşur. Altı ve üç bölümlü semahlar da vardır. Halay ve semah karşılaştırılmasına örnek olarak Sivas Kargin (Garhın) yöresine ait Kargin (Gahın) halayı ele alınarak incelenmiş, çeşitli araştırmalar sonucu semahlarla olan benzerlikleri ve farklılıkları ortaya çıkarılmıştır. Kargin Halayının Semahlardan Farkları, müzik aleti olarak Davul zurna kullanılmıştır, oyuncular elele, omuz omuza figürler oluşturmuşlardır, ileriye üç adım ve geriye üç adım figürleri görülmektedir. Kargin Halayının Semahlarla Benzerlikleri ise, yanlama ve yeldirme bölümlerinde oyuncular ayrılarak kollarını yanlara sallayarak oyunu icra etmişlerdir. Nitekim müzikal yapındaki bu duygu bize semahtan halaya dönüştüğü kanaatini vermektedir. Sonuç olarak bu makalede semah ve halaylar incelenmiştir. Sivas Kargin Halayı örnek olarak alınmış, detaylı olarak incelenmiş ve Halay özelliği taşınmasına rağmen, belki geçmişinden gelen bir etkileşim sonucu olabilir, müzikal yapısında semahı andıran bir koku taşımaktadır. Nitekim bazı figürlerinden de bu benzerlik anlaşılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sivas Semahı, Halay, Sivas Kargin Halayı, Alevi, Halk Oyunu.

Abstract

This article is about the comparison of Sivas *semahs* and *halays* (a kind of Anatolian folk dance). Although some researches have been done on *semahs* and *halays* before, the comparison of *semahs* and *halays* in Sivas and Kargin Halay has been examined in detail for the first time by making use of various sources. First of all, information about *halay* is given in the article and the musical structures of *halay* are explained with examples from Sivas *halay*. The *halay*, which means unity, solidarity, operation and collective action, is played with the accompaniment of drums and *zurna* (a musical instrument similar to flute). The number of people performing the *halay* starts with at least

* Geliş Tarihi: 10.10.2020, Kabul Tarihi: 07.11.2020.

** Acıbadem Türk Telekom Şehit Mete Sertbaş Ortaokulu Müdür Yardımcısı.
sevimcoskun1567@hotmail.com, ORCID ID : 0000-0002-5753-7103

three people; it can be 5-6 people or 8-10 people. *Halay* is seen in four forms: one-part, two-part, three-part, and four-part. *Halay* consisting of a single part is fast. In two-part *halay*, the first part gets the names; “Ağırlama” (accommodating), the second gets the names; “Hoplatma”, “Sıktırma”, and “Yürütme”. There are three different rhythms in the three-part *halays*. It begins with “Ağırlama”, continues with “Yürütme” ends with “Hoplatma”. The four-part *halays* begin with “Ağırlama”, passes to “Yanlama”, continue with “Yeldirme” and end with “Hoplatma”. Semahs are a kind of religious ceremony performed with music by Alawi and Bektashi communities. It takes place in an indoor space called “cem”. Whirling takes place accompanied by *bağlama*. Clean daily folk clothes are used as clothing. It is played with the number of 3-5-7-9-12 people. These numbers are important for Alawis. There are also sections in the *semahs*. The two-part *semahs* consist of two sections, namely “Ağırlama” and “Yeldirme”. There are also six and three part *semahs*. As an example of the comparison of *halay* and *semah*, the *Kargın (Garhın) Halay* belonging to Sivas Kargın (Garhın) region has been examined, the similarities and differences with *semahs* have been revealed as a result of various studies. Differences of *Kargın Halay* from *semahs* are drum and *zurna* was used as an instrument, the players formed figures hand in hand, shoulder to shoulder, three steps forward and three steps back are figures. The similarities of *Kargın Halay* with *semahs* are that the players leave and perform the *semah* by waving their arms to the sides in the “yanlama” and “yeldirme” sections. As a matter of fact, this feeling in the musical structure gives us the opinion that it has transformed from a *semah* to a *halay*. As a result, although Sivas *Kargın Halay* has the feature of *halay*, it may be the result of an interaction from the past as it has a similar sense with *semah* in its musical structure. As a matter of fact, this similarity can be understood from some of its figures.

Keywords: Semah of Sivas, Halay, Kargın Halay, Alawi, Folk Dance.

1. Giriş

Bu çalışma, Sivas halayları arasında yer alan Karkın / Kargın / Garhın halayının semah ile benzerlik ve farklılıklarını ele almaktadır. Bu çerçevede bu makale, Karkın/ Kargın / Garhın Halayı örneğinden yola çıkılarak bazı halay ve semahların arasında benzerlik bulunduğunu, ortaya koymaktadır. İlk planda Karkın/ Kargın / Garhın isminden yola çıkarak kayıt altına alınmış ve halen oynanan Sivas yöresi halayları Karkın/ Kargın / Garhın’ın yine aynı adla icra edilen semahın halaya dönüştürüldüğü veya semah ismi yerine halay adıyla icraya devam edildiği kanaati oluşturmaktadır. Semahın halaya dönüşmesi ve semah formunun halaya uyarlanması veya bazı ekleme ve bazı bölümlerinin değiştirilmesi veya çıkarılması gibi hususların nedenleri üzerinde durulmamış ve bu hususlar makalenin kapsamı dışında bırakılmıştır. Sivas, halay ve semahlarını konu alan tezde Karkın, Kargın / Garhın halayı ele alınmamıştı (Coşkun,1994). Bu çalışma münasebetiyle Sivas’ta oynanan Karkın/Kargın/Garhın halayının semah ile benzer ve farklı yönleri ele alınırken aynı zamanda notaları da verilmiştir. (Coşkun, 1994: 92-104).

Karkın/Kargın/Garhın halayı ilk defa Muzaffer Sarısözen tarafından kısa bir izah ve yine kısa olarak verdiği notalarıyla birlikte kayıt altına alınmıştı (Sarısözen, 1942: 10-11). İlk dönem çalışmaları arasında Halil Bedii Yönetken’in Sivas’ta yayınlanan Ülke Gazetesi 1946 yılı Ocak – Şubat aylarında seri olarak yayınladığı yazıları yer almaktadır (Yönetken, 2006: 62-63). Daha sonra Sivas halayları konulu çalışmalar arasına akademi de yapılanlar da eklendi ve Erdoğan Önder Sivas halk

oyunları hakkında ilk çalışmayı yaptı (Önder, 1988; 2001). Erdoğan Önder, Karkın / Kargın / Garhın isminin nereden geldiği üzerine açıklamalar yapmıştır (Önder, 2001: 102-103). Dilek Kaya tarafından Sivas halayları konulu tezinde ise Garhın halayına notalarıyla yer verilmiştir (Kaya, 1988: 20; 47-50; 116-118; 151-152). Doğan Kaya, Halk oyunları, halk oyuncularını ve davul zurna sanatçılarına yönelik hazine niteliğindeki çalışmasında Kargın / Karhın / Garhın halayını da kaydetmiştir (Kaya, 2011: 51).

2. Halay

Birlik beraberlik yardımlaşma gibi toplu hareket, alaydan gelen insan topluluğu, ya da devamlılık, süreklilik anlamına gelmektedir. Halayın tanımlarına gelince; davul ve zurna eşliğinde, toplu olarak, en az üç kişiden başlayıp genişleyebilen, düz dizi halinde ve disiplinli bir şekilde, kadın ve erkek karışık el ele tutuşarak, halka teşkil ederek ve muntazam ritimlerle ayak vurarak oynanan oyundur.(AY,1990: 81)

Halay sözcüğünün, bazı yörelerimizde “alay”, “aley” olarak kullanılması, halayın “alay” sözcüğünden geldiği hakkındaki savları güçlendirmektedir. Halaylar açık havada ve davul zurna eşliğinde oynanırlar. Eller omuzdan, parmaklardan, belden tutulmaktadır. Halayın başındaki oyuncuya “halaybaşı”, sondaki oyuncuya “poççik” denir. Halaybaşının ve poççik’in elinde mendil vardır. Mendil sallamanın özel bir önemi vardır. Birçok yöremizde, halaybaşının oyunu bırakarak ortaya çıktığı tek başına gösteri yaptığı görülmektedir. Halaylar: 1, 2, 3, 4 bölümlü olarak oynanmaktadır.

Tek bölümlü halaylar: Tek melodiyle, hızlanarak oynanırlar. Ancak aynı melodinin ağır olarak devam ettiği halaylar da vardır. Eğin halayı, Yozgat halayı, ağırlama halayı, Kazova halayı gibi.

İki bölümlü halaylar: Bunlarda iki melodi ve iki aynı ritim vardır. Ağır başlayan birinci bölümlere “ağırlama” denir. Ağırlama kısmı oturaklı, gösterişli olur. İkinci bölüm değişik adlar alır. Bu bölümde ritim değişir, oyun hızlanır. Genellikle “hoplatma”, “yelleme”. “Yeldirme”, “sıktırma”, “yürütme” adlarını alır. Ancak bazı yörelerimizde oyun yürütme ile başlar son ağırlamaya geçer, sonra yürütmeye sona erer. (Tokat-Kırat) Abdurrahman, Keskin, Köy, Maro halayları gibi.

Üç bölümlü halaylar: Bu halaylarda 3 melodi ve 3 ritim vardır. Ancak, bazen 2 melodi 3 ritim olabilir. Çoğunlukla “ağırlama” ile başlar, “yürütme” ile devam eder. “Hoplatma” ile sona erer. Hoplatma kısımlarına yeldirme de denmektedir. Çorum halayı, Tokat ağırlaması, ağır halay gibi.

Dört bölümlü halaylar: Bu halaylarda genellikle 4 melodi ve 4 ritim bulunur. Her bölümün ayrı adları vardır. Oyun yavaştan başlar gittikçe hızlanır ve son bölümde en hızlı noktaya ulaşır. İlk bölüm “ağırlama” ile başlar sonra “yanlama”ya geçer ve “oynatma”yla hızlanır, “hoplatma” ile son bulur. Sivas halayında olduğu gibi.

3. Semah

Alevi dinsel oyunlarını halk, “semah, samah, zamah” gibi yerel sözlerle adlandırır. Semah katı kurallara sokulmamıştır. Bu, onun değişimini ve çok çeşitli dallara ayrılmasını sağlamıştır. Böylece çeşitli semah türleri doğmuştur. Semahlar kentlerde kadının baskı ve peçe altında tutulduğu dönemlerde bile kadın erkek birlikte oynanır. Bu, doğa ile insanın zorunlu uyumundan kaynaklanır. Semahlar kökende göçebe toplumun dinsel oyunudur. Göçebe toplumlarda ise kadın erkek ayrımı yerleşiklerdeki gibi katı kurallarla ayrılmaz. Doğa, kişiyi günlük yaşamın her kesiminde ve dinsel törenlerde eşit kılar. Böylece semahlar kadın ve erkeklerin birlikte oynadıkları oyun durumuna girer. Yalnız erkeklerce oynanan semah türü neredeyse yok gibidir. Salt erkeklerce oynanan semah türüne Sivas, Malatya, Tokat çevresinde oynanan “Ya Hızır” semahı örnek verilebilir. Oysa bu semahın da kadın erkek karışık şekilde gerçekleştiği olur. Yalnız kadınlarca oynanan semahlar da oldukça çoktur. Karışık yapılan semahlarda kadın ve erkek sayısının birbirine yakın olmasına özen gösterilir. “Çark” semahında olduğu gibi kimi semahların yalnız kadınlarca oynanması kurallaştırılmıştır. Semahlarda yerel ayrılıklar çok görülür. Bunun kökeni de göçebe toplum yaşam biçiminin devingenliğinden kaynaklanır. Gerekteğinde kurallar yaşam biçimine göre düzenlenir. Ya da yeni kurallar konur. Semahların başlangıcı, oynanışı ve bitiminde görülen bölgesel ayrılıklar biraz da buradan kaynaklanır.

3.1. Semahta Kişi

Semahların belli sayıda kişilerce oynanmasına özen gösterilir. Bektaşî semahlarını anlatan kaynaklar, semahların 2-4-6-8-10-12 kişilik öbeklerce yapıldığını bildirirler. M. Tevfik Oytan semahın başlangıcını şöyle anlatır: “İlk önce dört can semaha kalkar. Bu ilk semah açılış semahı olduğu için mürşit ve cem erenlerinin tümü ayağa kalkarlar.” Aynı sayılar Vahit Lütfi Salcı ve Bedri Noyan gibi yazarlarca da verilir (Bozkurt,1990: 21-31).

Alevî semahlarının daha çok 3-5-7-9-12 kişilik gruplarla yapıldığı gözlenir. Aleviler arasında bu sayılara çok önem verilir. Bu sayıların kutsallığına inanılır. Bu sayılar hayırlı dualar durumunda olan gülbanklar olarak da anılır. “Üçler, beşler, yediler, onlar, on ikilerden yardım ve şefaah dilenir. Son yıllarda semah oyunlarını konu edinen incelemelerde semah oyuncularının sayıları olarak bu sayılar gösterilir. Bizim halktan öğrendiğimiz sayılar da çok kez bu sayılan doğrular durumdadır. Bu durumda semahçıların sayısında bir değişiklik söz konusudur. Vahit Lütfi Salcı, M. Tevfik Oytan, Bedri Noyan gibi Bektaşî tarikatının içinden gelen kişilerin böyle bir konuda yanlış yapmış olması düşünülemez. Büyük olasılıkla semahçı sayısındaki bu ayrılık, Alevî ve Bektaşî semahlarından kaynaklanır. Bektaşîlerin ve Alevîlerin bir bölümü birinci sayılarla; Alevîler ise ikinci sayılarla semah ederler. Ayrıca on altı kişilik, kırk kişilik ve daha kalabalık toplulukların yaptıkları semahlar vardır. On altı kişilik semahın oynanış biçimi başkadır. Dörder kişi karşılıklı dizilirler. Çaprazlama oynarlar. Kırk kişilik semah ise Fethiye Tahtacılar arasında Kadir geceleri yapılır.

Yeniden doğuşu canlandıran kırklar olayının anısına dayanır. Ama bu semahın kapalı yerde yapılması zordur. Nitekim çok kalabalık öbeklerce oynanan Yatır Semahları da böyledir.

3.2. Semahta Ezgi

Semahların ezgisi halk müziğinden kaynaklanır ve türkülüdür. Türkü ile oyun iç içedir. Yörelere göre ezgilerde, vuruşlarda ayrılıklar görülür. Semah ezgileri genellikle 5-7-9 aksak vuruşlu ya da çift vuruşlu havalardır. Ezgiler genellikle bağlama ve keman ile çalınır. Davul ve zurna gibi ses açısından yüksek sesli çalgılar kullanılmaz. Böylece oyunun kutsallık işlevi korunmuş olur. Çepnilerde, cemde kesinlikle on iki çalgı bulunur. Bu on iki saz aynı türden olabileceği gibi değişik türlerden de olabilir. Semahlar bu on iki çalgı ile çalınır. Tahtacı cemlerinde ise en az iki, en çok on iki çalgı bulundurmaktır. Genelde Çepni cemleriyle Tahtacı cemleri büyük benzerlik gösterir.

3.3. Semahta Giysi

Semah yapılırken semahçıların üzerindeki giysiler çok renkli ve değişiklidir. Daha doğrusu halkın günlük, bayramlık giysisidir. Belli bir kalıp söz konusu değildir. Erkekler de bacılar da temiz giysileri ile semah yapmaya özen gösterirler. Bu giysi bacı için üçetek giyildiği dönemlerde üçetekdir. Fistan giyildiği dönemlerde fistanıdır. Giysilerde de eskiye bağlılık söz konusu değildir. Kurallarda biçime değil öze önem verilir. Biçin, özü bozmadığı sürece değişebilir. Giysilerde yerel ayrılıklar görülür. Doğu illerinde baş açık semah yapmak uygun bulunmaz. Bacıların başları zaten örtülüdür. Erler ise şapka ile semaha kalkmazlar. Semahta erler başlarına mendil, poşu gibi bir şey bağlarlar.

3.4. Semah Sözleri

Semahlar Türkçe sözlü deyişlerle dönülür. Bu deyişler gizemci halk yazının ürünleridir. Hemen her dönemde Türkçe egemenliğini korumuştur. Başta Hatayı olmak üzere Pir Sultan Abdal, Kaygusuz, Nesimi gibi ozanların deyişleri semah sözü olarak türküleşmiştir. Usta halk ozanlarının dizelerinde Türkçe bir kuyumcu ustalığı ile işlenmiştir. Coşkun ve içli bir şiir geleneği ortaya konmuştur. Âşık sözü halk arasında “ozan, bağlama çalan ve türkü söyleyen” gibi geniş anlam içerir. Halk ozanlarının büyük çoğunluğu bu üç yeteneği birlikte taşımışlardır. Böylece kimi ozanların doğrudan semah sözü yazmaları ve türküleştirmeleri doğaldır. Dinsel özle beslenen türküler kimileyin belli kuralları, inançları anlatır. Kimi kez ise sevgiyi dile getirir. Kökende sevgi ana konudur. Öbür konular sevgi eksenine sarılmıştır. Böylece bu dizelerde türkü yolu ile öğütler verilir. Birlik çağrıları yapılır. Nitekim dinsel tören olan cemlerde söylenen tevhitler de aynı işlevdedir. “Tevhit” özü birlik, birleşme anlamındadır. Bunlar coşku yüklü çağırışlardır. Bütün içinde semah ve tevhitler oyun ve türkü aracılığı ile bir olmayı, birliği amaçlar.

3.5. Semahın Ortamı

İlke olarak semahlar dinsel tören olan “cem” ya da “görgü, görüm “ de yapılır. Kutsal inanç bütünün bir birimidir. Salt oyun işlevinde algılanmaz. Semaha kalkıştan oturuşa değin tüm kurallar yörelere göre kimi ayrılıklar gösterse bile belirlenmiştir. Bu kurullar yerine getirilmeden semah dönülmez. Her işlem zincirin bir halkasını oluşturur.

Semahların yapıldığı yerlerde etkin bir sıkı düzen egemendir. Tüm görgü töreni boyunca olduğu gibi semahlar süresince de gürültü yapılmaz. Ayrıca semahlar çalınıp söylenirken sigara kullanılmaz, bir şey yenip içilmez. Diz üstü ya da bağdaş kurulu oturulur. Gürültü edenler, uygun olmayan davranışta bulunanlara çeşitli cezalar verilir. Bu cezanın biçimi dedenin ve toplumun kararına bağlıdır. Ceza olarak, toplum için yiyecek, içecek gibi bir şey aldırılabilir. Kişi bir süre törenden dışarı atılabilir. Alevi dinsel törenleri “Görgü”, “Muhabbet cemi” ve “Abdal Musa” olmak üzere üçe ayrılır. Görgü cemi yıllık dinsel törendir. İnanca göre bir yıl içinde yapılanların hesabı verilir. Muhabbet cemleri herhangi bir fırsat nedeniyle bir araya gelindiğinde yapılan cemlerdir. Abdal Musa ise görgülerin sonunda ya da görüm yapılmadığı yıllarda tüm toplumu birlikte tutmak amacıyla bir akşam içine sığdırılan zikirten oluşmaktadır.

3.6. Semahta Düzen

Semah oyununa önce yavaş semahla başlanır sonra hareketli bölümle devam edilir. Bu genelde oyunların yaygın kuralıdır. Yavaş oyun, bir giriş bir ısındı amacı güder. Ardından ivedi hareketli bir bölüm gelir. Semahlar için de bu kural geçerlidir. Semahlar genellikle “ağırlama” ve “yeldirme” bölümleri olmak üzere iki bölümden oluşur. Doğal olarak ilk bölüm ağırlamadır. Kişinin oyuna hazırlanması amacını güder. Söz ve ezgi ağırlamaya göre seçilmiştir. Hareketler de bu düzene uygundur. Cemde ayak kesilmeksizin yapılan ilk semah olarak tanımlanan Ağırlamada erler kollarını sağa sola hareket ettirirler . Bunu kollarını omuz düzeyinden daha yukarıya kaldırmamak üzere hareketi yan tarafa doğru yaparlar. Söz ve ezgiye uygun olarak ayaklar ileri geri atılır. (Bozkurt, 1990: 21-31).

Semahlar konusunda çeşitli kaynaklardan yapılan araştırmalarda genellikle Semahtan bahsederken “oyundur”, “oylanır” gibi sözcüklerle karşılaşılmıştır . Prof. Dr. Fuat Bozkurt’ta semahlar konusunu anlatırken oyun, oynanır, semahcı gibi sözcükler kullanmıştır (Bozkurt,1990: 21-31). Semahlar dinsel nitelikler taşıdıklarına göre diğer halk oyunlarından ayrılmalıdırlar. Alevi toplumunda kesinlikle “Semah oynama” veya “semah oyunu” gibi terimler kullanılmaz. “Semah dönme” veya “dönülür” gibi sözler kullanılır. Semahın oyun olup olmadığı hakkında İbrahim Özer (İbrahim Dede) şu açıklamayı yapmıştır:

“İnsanlar maneviyatta ve tasavvuf ilmine göre basamaklarla, inanarak ve inandıkları o güçle Allah’a varmayı düşünürler”. Bunu şu şekilde tarif edebiliriz:

1. Şeriat Kapısı
2. Tarikat kapısı
3. Marifet Kapısı
4. Sırr-ı Hakikat Kapısı

Semah'ın tarifi şöyle düşünülebilir. Şeriat kapısında yani birinci basamakta adı geçen semah bir folklor oyunu olarak düşünülür ve her yörenin kendine has figürleriyle icra edilir.

Tarikat kapısında, yani ikinci kapıda semah, gerek Alevilerde, gerek Mevlevilerde, gerek Kadirilerde, gerek Nakşibendilerde yapılan ibadetin bir nevi, bir bölümü olarak düşünülebilir. Aleviler bu semahı bağlama eşliğinde yaparlar. Mevleviler bendir eşliğinde yaparlar. Kadiriler ve Nakşibendiler davulbazlar eşliğinde yaparlar.

Üçüncü kapı ve üçüncü basamak olan marifet kapısında semah, ilahi bir aşkın vermiş olduğu bir iksirdir. Bu aşk geldiğinde o insan sokakta bile dönebilir ve hiç bir çalgiya ihtiyaç görmeksizin demircinin demire vurmuş olduğu tempoyu dahi kendine bir müzik kabul ederek o aşka ve meşke kendini kaptırır.

Böylece dördüncü kapı olan Hakikat kapısına yol bulduğuna inanarak kendisini tatmin etmiş olur.

Henüz birinci basamakta olan kişiler için semah bir oyun sayılabilir. Çünkü burada kişi henüz çıraklık dönemindedir ve ibadet olayının içine girmemiştir. Bir nevi acemilik dönemidir. Tarikat kapısına gelince semah oyun olmaktan çıkar. Çünkü kişi Semah'ın ibadetin bir parçası olduğunu anlamıştır ve bunu ibadet amacıyla yapmaktadır. (İbrahim Özer kişisel görüşme, Kadıköy Hacıbektaşlılar Kültür Derneği).

3.7. Semahta Figür

Semahlarda bireyin bağımsızlığı ana ilkedir. Hiçbir semah türünde hiçbir biçimde oyuncular arasında el ele tutuşulmaz. Her semahçı kendi içinde bağımsızdır. Semahlarda bağımsız birimlerin bütüne uyumlan söz konusudur. Semahlar iki ana figüre dayanır. Bunların başında kuşun uçuşunu andıran kolların aynı anda kalkıp inişi figürü gelir. İkincisi yürüyüş ve ayak figürüdür. Bunlar arasında da bir uyum vardır. Semahlarda kol ve ayak figürleri dışında vücudun başka bölümlerinin figürleri bulunmaz. Müziğin akışına göre bunlar ivedi ya da yavaş biçimde uyumlu olarak hareket ettirilir. Bu, uzun bir vücut eğitimi isteyen bir uğraştır. Öbür halk oyunlarında olduğu gibi semahlarda da çocuklukta başlayan bir öğrenme olayı vardır. Kişi başlangıçta izleyicidir. Belli bir yaşa değin semahları izler. Sonra “gençler”, “gönüller” semahı denen semah türü ile oyunun içine girer.

4. Kargın Halayı

Sivas'ın merkeze yakın kazalarında bilinir ve oynanır. Halayın mekânı Karhın köyüdür. Kültür bakanlığına bağlı halk oyunu ekibinin çalışmalarında ve böyle bir ekibin derlenip toparlanmasında, Sivas Kültür Bakanı Sayın Teoman KARACA Bey'in, Halk oyunu ekibinin toparlanıp çalıştırılmasında Sayın Naci ŞAHİN'in, ve yine ekibin çalışmalarında yöresel sanatçı olan Sayın Ahmet AYIK Bey'in çok emekleri vardır.

Halaya, Kargın yahut Garhın da denilir. Halayın figürlerinin ağırlama halayı ile hemen hemen aynı olması halayın tarihçesinin ağırlama ile aynı sebeplere bağlanmasına neden olmuştur. Bir erkek halayıdır. Kız şekli yoktur. Türküsü yoktur. Çalgı ile oynanır. 8-10 kişi ile oynanır. 6-8 dakika sürer. Ezgileri ilk önce halk müziği Sanatçısı ve Derlemeci Sayın Muzaffer SARISÖZEN tarafından notaya alınmış ancak halaydaki melodi tekrarları yazılmış dolayısıyla nota üç bölümlü gibi tek sayfa yazılmıştır. Daha sonra Uğur KAYA 1991 Yılında, Sivas Halayları ve Ezgilerin İncelenmesi konulu çalışmasında Kargın halayının notasını 4 bölümlü olarak notaya almıştır. Bir de Turgay ÖZDEMİR'DEN derlenen, Tuncer İNAN'ın 1996 yılında notaya aldığı Sivas Gürün 'e ait GARKIN-II halayı vardır. 1996: Rep No:518. Bu halay tek bölümlü olup, hareketli oynanan farklı bir Kargın Halayıdır. Dört bölümlü konumuz olan Kargın Halayı, Sivas'ta Gümüştepe köyü, Şarkışla, Sivas Hafik Düzyayla Köyü halkoyunları ekibi olmak üzere Sivas'ta birkaç yerde oynanmaktadır. Halay, 4 bölümden oluşur: Ağırlama, Yanlama, Yeldirme, Hoplatma, Ağırlama ve Yanlama bölümlerinin usulü 4/4' lük, Yeldirme ve Hoplatma bölümlerinin usulü 2/4' lüktür. Halayın dizisi inici-çıkıcı özellik taşımakta olup, kerem ayağı dizisindedir. Coğrafi şartlardan da etkilenerek Kargın yöresinde üretilen bu oyun, "Kargın ya da Garhın" o bölgenin adını almıştır..

Her ne kadar, görüşme yapılan şahıslar, bu halayın, "Adını Oğuz Boylarından alan, Kargın köyünde yaşayan halkın, bu kimlik özelliklerini belirtmek için, böyle bir oyun üretmişlerdir" şeklinde görüşler belirtse de, oyunun figürlerine bakıldığında, "Karkın" kelimesinin sözlük anlamına daha uygun olduğu anlaşılmaktadır. Ancak, "Karkın" boyunu temsilen oynanan bir oyun olduğu noktası da tamamen reddedilmemelidir. Zira bana göre Kargın halayının müzikal yapısı ve bazı bölümlerindeki hareketleri o bölgenin halkının geleneksel dini icrası olan semahları da andırmaktadır. Halaya Kargın yahut Garhın da denilir. Halayın figürlerinin ağırlama halayı ile hemen hemen aynı olması halayın tarihçesinin ağırlama ile aynı sebeplere bağlanmasına neden olmuştur.

4.1. Kargın Ağırlaması

Başı çekenin ve son duranın elinde mendil bulunmak üzere oyuncular serçe parmaklarından tutunarak kavisli bir şekilde dizilirler. İlk müzik cümlesinin bitimine kadar ayaklar ileri adım atar, ikinci müzik cümlesinin başlangıcında ayaklar geriye

döner. Bu durumda son oyuncunun oyun kabiliyeti de çok önemlidir. Ağırlama bölümünün usulü dört zamanlıdır. Oyuncular ellerini küçük parmaklarıyla birleştirerek zaman zaman kollarını öne doğru uzatmak suretiyle figürler oluşturmuşlardır. Bu bölümde müzikal anlamda özellikle çalgı olarak davul zurna kullanılmıyaydı semah kokusu taşıyor denilebilirdi.

4.2. Kargın Yanlaması

11. ölçüde yanlama bölümü başlamış olup, oyuncular birbirinden bağımsız olarak ve kollarını sağa, sola savurarak, ellerini birbirine dokundurarak oyuna devam ediyorlar. Oyunun bu bölümünde adeta semahı andıran figürler görülmektedir. Sonra el ele tutuşup oyuna devam edilir ve yeldirme bölümüne geçilir.

4.3. Kargın Yeldirmesi ve Hoplatma

Yeldirme ve Hoplatma bölümü 2/4'lük usulle icra edilir. Yeldirme bölümüne oyuncular önce omuz omuza yaslanmak suretiyle oynamaya başlar. Bu tipik erkek oyuncuların oynadığı halaylarda görülen bir figürdür. Daha sonra ayrılarak kolları sağa ve sola sallayıp elleri birbirine dokundururlar. Daha sonra eller omuza atılarak hoplatma bölümüne geçilir. Hoplatma bölümü de yine 2/4'lük devam etmektedir ve yeldirme bölümünün melodisiyle aynıdır. Ritim olarak daha da hızlı olarak icra edilir ve halay bu bölümle son bulur.

5. Sivas Halay ve Semahları Karşılaştırmasında Benzerlikler ve Farklılıklar

5.1. Sivas Semah ve Halaylarının İncelenmesi İle Ortaya Çıkan Semahlar ile Halaylar Arasındaki Benzerlikler

1. Semahlarda melodi seyirlerinde genellikle yükselişler vardır. Çıkıcı seyir özelliği taşımaktadır. Ve genellikle semahlarda “Yeldirme” bölümlerinde “Re” kararlı melodiler yapılmıştır. Sadece Kırat Semahı melodik seyir açısından inici bir özellik taşımaktadır. Halaylarda da çıkıcı seyir özelliği görülmektedir. Yine halaylarda da semahlarda olduğu gibi Hoplatma ve oynatma bölümlerinde “Re” veya “Do” kararlı melodiler vardır.

2. Seyir türlerine göre karşılaştıracak olursak, her ikisinde de çıkıcı, inici çıkıcı seyir türleri görülmektedir.

3. Amaçları yönünden her ikisi de kökeninde dini amaçlıdır. Halayların da bazı hareketlerle ateş çevresinde dini amaçla dönülmek suretiyle oynandığı bilinmektedir.

4. Semahlar; Ağırlama, Yürütme, Yeldirme gibi ağır bir tempoda başlayıp, giderek hızlanan bölümlerden ibarettir. Ritim değişikliğiyle birlikte tempo da giderek hızlanır. Halaylarda da bu özellik ağırlama, yeldirme, sıktırma veya hoplatma gibi bölümlerle ağır hareketlerle başlayıp, giderek hızlanan tempo özelliğine sahiptir.

5. Yalnız kadınların döndüğü semah vardır. Yalnızca erkeklerin döndüğü

semahlar da vardır. Aynı özellik halaylarda da vardır. Yalnız kadınların oynadığı veya yalnız erkeklerin oynadığı halaylar bulunmaktadır.

5.2. Semahlar ile Halaylar Arasındaki Farklar

1. Semahlar 6 bölümlü ve 3 bölümlü olmak üzere iki şekilde görülmektedir. Altı bölümlü olan semahlarda örneğin “Kırklar Semah’ında A, B, C, D bölümleri ve B, C, D bölümleri farklı melodi ve farklı sözlerle fakat aynı usulde tekrar görülmektedir. Yine “Kırat Semah’ında da A, B, C bölümleri ve B, C, B şeklinde bölüm tekrarları vardır. Bölüm adları ezgiler incelenirken verilmiştir.

Halaylarda da dört bölümlüden tek bölümlüye kadar örnekler vardır. Ancak halaylardaki bölüm tekrarları semahlardaki gibi değildir. Halaylarda parçanın oyun sırasına göre her bölüm aynı melodi ve aynı sözlerle birkaç kere tekrar edilebilir. Halaylar eğlence amaçlı oldukları için bu tekrarların sayısı bazen isteğe bağlı olarak değişebilir.

2. Semahlarda genel karakter olarak 9/8, 10/18, 4/4 ve 2/4 usul çeşitleri görülmektedir. Halaylarda ise 10/8, 12/8, 4/4, 2/4 usul çeşitleri kullanılmıştır.

3. Semahlar ile Halaylar arasındaki bir fark da kullanılan dizilerdir. Semahlarda genellikle aşağıda gösterdiğimiz dizi kullanılmıştır.

6. Kargın Halayının Semahlarla Farkları ve Benzerlikleri

6.1. Semahlardan Farkları:

1. Kargın halayı öncelikle bir halay olduğu için çalgı aleti olarak davul-zurna kullanılmıştır.

2. Oyuncular el ele, omuz omuza figürler oluşturur.

3. İleriye üç adım ve geriye üç adım figürleri görülmektedir.

6.2. Semahlarla Benzerlikleri:

1. Özellikle Yanlama ve Yeldirme bölümünde semahta olduğu gibi oyuncular ayrılarak ve kollarını her iki yana sallayarak oyunu icra etmişlerdir. Bu yönüyle semahlarla benzerlik taşımaktadır.

2. Semahlarda olduğu gibi bölümlerden oluşmuştur.

3. Usul olarak 4/4'lük ve 2/4'lük usul kullanılmıştır. Bu usul çeşitleri semahlarda da kullanılmaktadır.

7. Sonuç

Bu makalede semah ve halaylar ayrı ayrı incelenmiştir. Sivas yöresine ait semah ve halay konusunda araştırma yapan çok değerli ustalardan da faydalanılarak semahlarla halaylar arasındaki farklar ve benzerlikler ortaya konmuştur. Sivas Karkın

Halayı örnek olarak alınmış, detaylı olarak incelenmiş ve Halay özelliği taşımaya rağmen, belki oyunun olduğu tarihten itibaren içinde yaşadığı bölgeden etkilenmesi sonucu müzikal yapısında semahı andıran bir koku taşımaktadır. Nitekim “Yanlama” ve “Yeldirme” bölümlerinde oyuncuların özellikle ayrılıp kollarını iki yana sallayarak oynadıkları figürlerde bu hissedilmektedir. Kargin Halayında da semahlarda olduğu gibi bölümlerin olduğu görülmüştür. Halayın ritmi Semahlar gibi ağırdan başlar hızlıya doğru gider. Yani Ağır-lama-Yanlama-Yeldirme-Hoplatma gibi. Halayda semahın farklı olarak oyuncuların omuz omuza, elele ve el vurarak oynaması, müzik aleti olarak davul-zurna kullanılması farklı olan özellikleri arasında olduğu görülmüştür.

Foto 1 : Sivas Kargin Halayı

Sivas Kargin halayını bu linkten izleyebilirsiniz.

https://www.youtube.com/watch?v=kvd_zDXoSE :

Kaynakça

- Bozkurt, Fuat (1990). *Semahlar*. İstanbul: Cem Yayınevi.
- Coşkun, Sevim (1994). “Sivas Semah ve Halaylarının Karşılaştırılması”. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Elçi, Coşkun Armağan (1997). *Muzaffer Sarısözen Hayatı, Eserleri ve Çalışmaları*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Ay, Göktan (1990). *Folklor Giriş*. İstanbul: Pan Yayıncılık.
- Kaya, Doğan (2011). *Sivas Halk Oyunları, Halk Oyunları Davul ve Zurna Sanatçıları*. Sivas: Sivas Fazıl Heyeti Âşıklar ve Halk Oyunları Derneği Yayınları.
- Kaya, Uğur (1991). “Sivas Halayları ve Ezgilerinin İncelenmesi”, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Önder, Erdoğan (1988). “Sivas Halk Oyunları”. Basılmamış Lisans Tezi, Sivas.
- (2001). “Folklor Sosyolojisi Açısından Sivas Halayları”, *Türklük Bilimi Araştırmaları* 10, 81-105.
- Sarısözen, Muzaffer (1942). “Gargin Halayı”, *Ülkü Mecmuası* 30, 10-11.
- Yönetken, Halil Bedii (2006). *Derleme Notları: I. Kitap*, İstanbul: Sun Yayınları.

EKLER

Garkın (Garhın) Halayı

Zumaçı Hacı Avlar Sivas 1308

Mid=70
(1)

(2)

Md. 78
Sıkılma

M: d=702

Fotoğraf 1: Muzaffer SARIÖZEN-Kargın Halayı Notası

Yöresi: Sivas 17
Çalınanlar: Mehmet Akarokut Derleyen-notaya aları:
Hüseyin Amankut Uğur Kaya
Derleme tarihi:
20.10.1988

Adı: Halk Müziği KARGIN HALAYI

Fotoğraf 2: Uğur KAYA-Kargin Halayı Notası

Fotoğraf 2/3: Uğur KAYA-Kargın Halayı Notası 2-3

Fotoğraf 4: Uğur KAYA-Kargın Halayı 4

Fotoğraf 5: Tuncer İNAN-Garkın II Halayı Notası

